

Jakec Čop je odpotoval od nas

Beseda v spomin

Besedilo: Matjaž Kmecl

Od nekdaj živim v veri, da množica slovenskih planinskih duš doživlja gore natančno tako, kot jih je v svoje slike priklical Jaka Čop: zaljubljeno. France Stele, ki je temu nenavadnemu umetniku pomagal spraviti na svet njegov četrti in obenem prvi barvni »hribovski album« – *Julijske Alpe, Kraljestvo Zlatoroga* – je v besedi – popotnici zapisal, da so mu bile gore svete, da jim je torej služil na pobožen način. Gotovo je tudi to res; jaz pa sem iz njegovih slik razumel, da je že od najzgodnejših začetkov predvsem prijateljeval z njimi; svojevrstna, zelo intimna, izpovedna erotika se oglašala iz njih. Približno tako kot iz Kugyjeve besede.

Ko na dan pogreba nisem mogel na Blejsko Dobravo, sem si za tih spomin še enkrat ogledal njegove zlatorogovske podobe; in res se je iz vsake posebej različno videlo, kako zelo je naseljen v njih; koliko svetlobe in spokojnosti mu tam dela družbo, koliko rož in oblakov, »brez katerih ni nič«, kot je učil; koliko je sleherna slika on sam (Pitagora je pripovedoval, da je prijatelj človekov drugi jaz). – Tako torej ne bo res, kar je rad šaljivo trdil: da tisti hip, ko posije sonce, za oba v njegovi majhni kamri ni dovolj prostora, in mora zato ven (po zapisu Jože Miheliča), temveč je res to, da je z gorskih poti nazaj v žirovniški domek zmeraj spet prinašal svetlobo sončnih, višnjevišavskih samot. Potem pa je to svetlobo raznašal po vsej Sloveniji; kazal je slike svoje ljubezni na nepreštvenih predavanjih, jih spremljal s šegavo besedo in z njo komajda kdaj prikril milino in nežnost, ki ju je

Jakec Čop v Bavšici (foto: Peter Pehani)

bil poln, pa ju gorjanci v imenu bogve kakšnih pedsodkov skrivajo. Gore so pač bile njegova ljuba družina in zato je sleherna njegovih fotografiskih monografij resnično nekakšen družinski album, sleherna fotografija pričevanje intimnosti.

Neke pomladi so se naši študenti odpravili na ekskurzijo v Gregorčičeve kraje; ko so se vrnili, je komajda kdo kaj več vedel o »goriškem slavčku« – v nekdanjem planinskem zavetišču na Vrsnem so namreč srečali Jaka Čopa in ta jih je s svojim žuborečim, nepresahlim, svetlookim pripovedovanjem malo manj kot uročil. Imeli so ga ves večer za sebe. Študentskim frajlicam je bilo imenitno že to, da sam kolovrati po tolikšnih samotah, saj je za Krnom bila takrat še debela zima, on pa jim je hitro postregel z zgodbo, kako je kakšno leto nazaj celo božičeval v vrhkrnski zimski sobi; spodaj, kjer je še kaj smrečja, si je odrezal smrečico in jo odnesel s seboj, svečo ima tako in tako zmeraj v nahrbtniku

– in si je priredil božič, kakršnega tisti večer zlepa ni imel kdo. Opolnoči je iz svojega brloga zrl dol v furlansko nižino, v Čedad in njegove milijone lučk, proti morju in na drugo stran proti Kaninu, »visoki gori«, poslušal, kako veter prepeva različne pesmi – in ob samotni sveči božičeval – drobno, v veselje vrženo človeško bitje. – Nisem ga sicer poznal bogve kako podrobno, toda zdelo se mi je čisto njemu podobno, kajti v njem ni domovala le lepota, temveč tudi filozofija. Tak vtis sem imel že od prvega naključnega srečanja z njim – o bog, saj tega je že skoraj pol stoletja! – ko smo se ob koncu nekega zlatomacesnovega dneva zbrali pri rajnki Angelci na Velem polju. Povečrjali smo njene žgance in kar je še imela; večer je bil čist in jasen, blag, tih in ljubezniv in bilo je očitno, da bo ponoči nad Julijce priplaval tudi mesec. Kredariški Džoni je že v globokem mraku prispredil dol dve gorohodski gospodični, ki sta hoteli naslednjega dne po Mišeljki dolini na Hribarice in sta ga očitno pripravili do tega, da jima bo kazal pot. Potem je bil v kotu dolge velopoljske sobe še moj ljubeznivi in ljubi profesor, takrat že kolega Tine Logar, in malo proč majhen mož, skuštranih, gostih las in živega pogleda, z usti, narejenimi tako, da jim ne bi prisodil prevztrajnega molčanja. Zdelo se mi je, da ga od nekod poznam – in res sem ga, s fotografij, bil je »Jakec«, moj občudovanec, odkar sem za eno svojih prvih plač kupil *Svet med vrhovi* in kasneje še *Raj pod Triglavom*. Z Jakcem ni bilo težko navezati besede, in že smo »udarili stransko debato«. V precej pozni uri, ko je Angelca že hotela spat, nas je vse povabil ven gledat Koštrunovec in Mišelj vrh, kako kot zadavljena riba strmita v nebo; ponoči je pogled še bolj skrivnosten, ker temne sence zakrivajo vse zemeljske podrobnosti: sfinga večnosti in nerazumljivosti. Strmeli smo tja gor in vsaj meni je res bilo za hip, kot da slišim, o čemer je Jakčevemu soimenjaku in sorodniku Joži Čopu v spominsko knjigo napisal Oton Župančič:

V slovesnih krogih, široko razproženih, zbrani leto in dan nekaj mrmrajo velikani ...

Ko je naslednje jutro videl, da prenašam nekaj fopaparatu podobnega, bila je pohlevna pa prijazna vzhodnonemška *werra*, marsikdo iz moje generaci-

je jo ohranja v blagem spominu, me je pobaral, kakšen film imam v njej. Kakšen film neki, sem pomislil – takrat sta se dobila samo bledečni *orwo* ali pa vijoličasta *ferrania* – barve so seveda bile, prida jih pa ni bilo. Jaka Čop se je ob pojasnilu zresnil in tudi malce vznemiril; skoraj ukoril me je, da se s temi filmi niti ne sme matirati aparata. Danes razumem, česar takrat nisem: fotografski aparat je človekov najbližji prijatelj, v njem se prijateljstvo sploh uresničuje; bodi zato z njim dober, ker je tvoja družina, ne ponižuj ga s početjem, ki ga ni vredno. – Joža Mihelič piše in govori, da je Jakec zlasti v mlajših letih bogvekolikokrat odkolovratil čez mejo v Trento, da bi slikal, pa je imel na filmu v kameri (»kamrici«) morda samo še po dva prazna »prostorčka«. Potem pa je izbiral in izbiral, premikal in prestavljal, sebe in aparat, tehtal in vnedogled čakal prave svetlobe, da bi bila na koncu slika vredna aparata in filma. Da ne bi trpele prijateljstvo. Tudi do »hribov«, ki so vredni še mnogo več kot največja potrpežljivost in najboljši fotograf.

Mogoče se je zdaj, ko njegovega telesa ni več, kot spomin utaboril v tistem starem, samotnem, jama-sto obokanem bivaku na Brinju, ki ga je ohranil na sliki, in tuhta prednike tja noter do učenega Ovsenekovega gospoda iz rodne Žirovnice, največjega Prešernovega prijatelja, ali Kresnikovega/Kersnikovega profesorja. Mogoče mu Joža, ki je že kar nekaj let tam, pripoveduje svoje gromozanske šale. Iz brezčasja zreta v čas, iz brezprostora v prostor nad Vrati pod Triglavom; in nad njim. Kaj pa vemo, kaj res prinese smrt! – Ampak vsaj to vemo, kaj je prineslo življenje: Čopovemu Jakcu ničkoliko najrazličnejših gorskih poti, sončnih, sneženih, zimskih in cvetnih, pa brez izjeme najlepših; darovalo mu je priložnost, da je vse to razdelil še med ljudi.

Tudi zanj velja, da bodo poslej o njem govorili kamni (*te saxa loquuntur*), govorili pa bodo tudi sijajni venci hribovskih slik, njegovih otrok, njihova tiha očarljivost ne bo zlepa presahnila. Lepo mi je, da sem poznal oba, Jožo in Jaka – resda malo na daleč, pa vendarle; vsak zase sta že za živega postala svojevrstni legendi – eden plezalska in drugi umetniška. Ne umre namreč vse s smrtjo. ○